

ПЕРЕДМОВА

Історія має дві ролі. Її перша роль — бути слідом. Деякі сліди дуже красиві, ними хочеться пишатися, милуватися, поставити їх десь на видне місце, щоб усі завжди знали й пам'ятали про ці шедеври людської долі. Інші сліди жахливі, огидні, неприємні, за них соромно, їх хочеться приховати й забути. А ще історичні сліди — ті, що й красиві й некрасиві, — є чимось подібними до давніх рослин на камені: одні — видно добре, інші — складно розібрати, а те, чого не видно, доводиться домальовувати в уяві.

Друга роль історії — бути дзеркалом. Це дзеркало показує, де людина хвора й де її треба лікувати. Не знаючи своїх уразливих і сильних сторін, не знаючи своїх недугів і не лікуючи їх, людина може тяжко занедужати, утратити комфорт життя, зрештою втратити саме життя. У вседержавних чи всесвітніх масштабах те саме: якщо кожна людина не пізнає вад людської суті на прикладі історії та не зробить висновків для їх подолання — цілі нації занепадуть, а людство загрузне в постійному колі страждань.

Ніщо не робить людину людянішою, ніж історія. Ніхто не підтримає цей світ, окрім вас. Але для достойної справи потрібна гідна підготовка.

Цей зошит дасть вам змогу поглянути на історію людства з різних сторін, а ще — він допоможе вам навчитися думати різними способами, бо хтозна, яку професію ви опануєте в майбутньому. Оскільки цей зошит універсальний і враховує зміст одразу трьох підручників, теми в зошиті об'єднано в «Блоки». У кожному блоці є теми з кількох підручників, але ці теми йдуть за порядком і синхронізовані, тож ви не заплутаєтеся. Зазвичай один блок — це декілька уроків поспіль (згідно з календарно-тематичним планом), але деякі блоки розраховано на один урок. Виконувати абсолютно всі завдання в цьому зошиті не обов'язково. Прислухайтеся до ваших учителів — вони самі зможуть вибрати вправи до кожної теми.

І не забувайте: історія — то не збірка оповідок, а система, і її варто усвідомити. Кожен із нас є частиною цієї системи. Кожен із нас може цю систему продовжити. Кожен із нас може цю систему змінити.

Посилання на всі презентації за QR-кодом:

Діагностичне оцінювання з історії за програмою 5 класу

1. Що таке «історія»?
2. Скільки років у столітті?
3. Чим причина відрізняється від приводу?
4. До якого виду історичних джерел можна віднести фотографію?
5. Що таке «археологія»? Чим вона займається?
6. Поясніть своїми словами, що таке «фольклор».
7. З якого приблизно століття починається історія України?
8. Чим цінна для нас «Повість минулих літ»? Хто її автор?

- 9.** У чому різниця між пам'ятником і пам'яткою?
- 10.** Проведіть розрахунок: 1) 801 рік — яке століття? 2) XIII століття — з якого по який рік?
- 11.** Яка теорія походження людини залишається загальноприйнятою в сучасній науці: божественна теорія, теорія еволюції, теорія космічна (палеоконтакту)?
- 12.** Поясніть своїми словами, що таке «цивілізація».

Блок № 1**Вступ. Періодизація історії людства. Світ і Україна. Джерела з історії Стародавнього світу. Системи літочислення та лічба часу в історії**

Хлібовська Г. — § 1, 2; Щупак І. — § 2–5; Гісем О. — Вступ.

ЗАВДАННЯ № 1

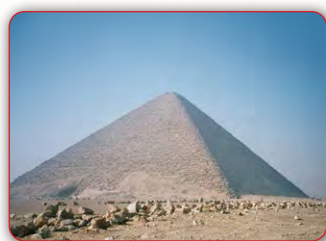
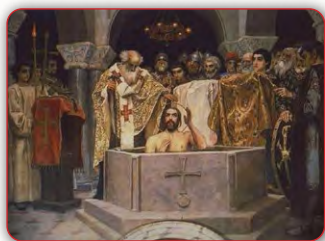
Заповніть таблицю, установивши правильну відповідність між історичним періодом та його тривалістю.

Історичний період	Тривалість
Первісна доба і Стародавній світ	
Середньовіччя	
Новий час (ранньомодерна доба)	
Новітній час (модерна доба)	

Часові проміжки на вибір для заповнення таблиці: з кінця V століття до кінця XV століття; з 1914 року до сьогодні; 4 мільйони років тому — 476 рік нашої ери; із XVI століття до 1914 року.

ЗАВДАННЯ № 2

Підпишіть, до якого історичного періоду належать подані ілюстрації. На що саме ви звертали увагу, коли виконували це завдання? Обговоріть свій вибір на уроці.

ЗАВДАННЯ № 3

Дайте відповіді на запитання.

1. Чому в археологічній періодизації історії людства (кам'яний вік, мідно-кам'яний вік, бронзовий вік, залізний вік) наявні назви природних матеріалів?

2. Позначте, до якої єдиної епохи належать усі періоди археологічної періодизації людства?

Первісна доба й Стародавній світ;

Середньовіччя;

Новий час (ранньомодерна доба);

Новітній час (модерна доба).

ЗАВДАННЯ № 4

Виконайте електронну вправу про види історичних джерел.

Посилання на вправу за QR-кодом:

ЗАВДАННЯ № 5

Складіть визначення до поняття, використовуючи поданий нижче банк слів.

Хронологія — це ...

Банк слів: історична, яка, допоміжна, займається, наука, послідовності, минулого, подій, визначенням.

ЗАВДАННЯ № 6

Виконайте вправу на лічбу часу — визначте століття за роком.

343 рік до н. е.

IV ст. до н. е.

156 рік

2450 рік до н. е.

1800 рік до н. е.

299 рік

400 рік

4678 рік до н. е.

476 рік

801 рік до н. е.

ЗАВДАННЯ № 7

Розташуйте дати в хронологічній послідовності, пронумерувавши їх, починаючи від найдавнішої.

1245 рік до н. е.	№ 4
5800 рік до н. е.	
1789 рік до н. е.	
9 рік	
168 рік	
44 рік до н. е.	
700 рік до н. е.	
395 рік	
576 рік до н. е.	
1300 рік до н. е.	

ЗАВДАННЯ № 8

Розв'яжіть хронологічні задачі.

1. Скільки років минуло від розподілу Римської імперії на Західну і Східну (395 р.) до остаточного занепаду Західної Римської імперії 476 року?
2. Скільки років минуло від приходу до влади вавилонського царя Хаммурапі 1792 року до н. е. (першого в історії світу правителя,

який записав державні закони) до падіння найбільшого африканського міста-держави Карфагену в 146 році до н. е.?

3. Скільки років минуло між вавилонським полонем євреїв, що стався 597 року до н. е., до розп'яття Ісуса Христа в 33 році н. е.?

ЗАВДАННЯ № 9

Намалюйте від руки або в художньому застосунку будь-яке історичне джерело та презентуйте його (усно на уроці або дистанційно за допомогою надсилання скріншоту), даючи відповіді на такі запитання:

1. Що саме зображено на малюнку?
2. До якого виду / видів історичних джерел це належить?
3. Яку інформацію про минуле людства можна дізнатися із цього джерела?

Дослідницький мініпроект «Ескіз історичного джерела»

Посилання на малюнок, якщо його зроблено в художньому застосунку:

Зміст

Діагностичне оцінювання з історії за програмою 5 класу	4
Блок № 1. Вступ. Періодизація історії людства. Світ і Україна. Джерела з історії Стародавнього світу. Системи літочислення та лічба часу в історії	6
Блок № 2. Поява людини та її розселення на планеті Земля. Антропогенез	11
Блок № 3. Кам'яна доба (палеоліт, мезоліт, неоліт) в історії світу та на території України	15
Блок № 4. Трипільська й середньостогівська археологічні культури на території України	21
Блок № 5. Форми суспільної організації первісних спільнот	24
Блок № 6. Духовна культура первісних людей: мистецтво й релігія (вірування). Практичне заняття № 1	27
<i>Практичне заняття № 1.</i> Опис способу життя первісних людей на основі археологічних джерел.....	29
Тематична контрольна робота № 1. Життя людей у первісні часи	33
Блок № 7. Цивілізація. Виникнення перших цивілізацій на Стародавньому Сході	36
Блок № 8. Природні умови, господарство, влада й суспільство в Давньому Єгипті	40
Блок № 9. Видатні правителі, злети й падіння Давнього Єгипту	43
Блок № 10. Родина, побут і повсякденне життя в Давньому Єгипті	45
Блок № 11. Міфологія, релігія, архітектура й мистецтво в Давньому Єгипті. Практичне заняття № 2.....	48
<i>Практичне заняття № 2.</i> Міфологія та релігія Давнього Єгипту. Будівництво пірамід.....	48
Блок № 12. Найдавніші цивілізації Дворіччя	56
Блок № 13. Піднесення цивілізацій Дворіччя у II–I тис. до н. е. Практичне заняття № 3	59
<i>Практичне заняття № 3.</i> Аналіз законів Хаммурапі. Особливості суспільних відносин у державах Дворіччя.....	60
Блок № 14. Культура, релігія і побут народів Дворіччя.....	64
Блок № 15. Цивілізації Східного Середземномор'я: Фінікія, Ізраїльське царство, Хетське царство, Перська імперія	67
Блок № 16. Цивілізації давніх Індії та Китаю. Індійська та китайська культури	71
Тематична контрольна робота № 2. Цивілізації Стародавнього Сходу	79

Блок № 17.	Природні умови й населення Давньої Греції. Мінойська (критська) й мікенська (ахейська) цивілізації	83
Блок № 18.	Стародавні Афіни й Спарта: суспільно-політичне життя.....	88
Блок № 19.	Греко-перські війни	91
Блок № 20.	Утвердження демократії в Афінах. Чотири форми влади.....	93
Блок № 21.	Суспільство, родина, виховання і побут у Давній Греції. Практичне заняття № 4	95
	<i>Практичне заняття № 4.</i> Порівняння повсякденного життя і побуту в Спарті й Афінах за письмовими джерелами	95
Блок № 22.	Велика грецька колонізація	104
Блок № 23.	Кочові племена на території України та їхні сусіди.....	108
Блок № 24.	Міфологія і релігія Давньої Греції.....	112
Блок № 25.	Мистецтво, освіта й наука Давньої Греції	115
Блок № 26.	Піднесення Македонії. Філіп II та Александр Македонський. Еллінізм	116
	Тематична контрольна робота № 3. Давньогрецька цивілізація	126
Блок № 27.	Природа й населення Апеннінського півострова. Становлення римської цивілізації.....	129
Блок № 28.	Римська республіка (509–27 рр. до н. е.): соціальний устрій та організація влади.....	131
Блок № 29.	Військова експансія Риму. Диктатура Юлія Цезаря	133
Блок № 30.	Римська імперія. Октавіан Август і його наступники. Практичне заняття № 5	137
	<i>Практичне заняття № 5.</i> Життєва позиція історичної особи на основі її висловів: Юлій Цезар і Марк Аврелій.....	139
	Тематична контрольна робота № 4. Давній Рим і його сусіди (Частина 1)	142
Блок № 31.	Людина у правовій та політичній системі Давнього Риму	146
Блок № 32.	Освіта, родина й виховання в Давньому Римі	151
Блок № 33.	Побут і культура Давнього Риму. Пантеон римських богів.....	154
Блок № 34.	Виникнення та поширення християнства в Римській імперії.....	155
Блок № 35.	Кризові явища в Римській імперії. Велике переселення народів. Падіння Західної Римської імперії.....	158
Блок № 36.	Давні слов'яни на теренах України. Етногенез української нації ...	165
	Тематична контрольна робота № 5. Давній Рим і його сусіди (частина 2)	171